ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Διαγωνισμός Μαθηματικών ικανοτήτων

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

http://www.hms.gr/pythagoras/index.html

100 Χρόνια Ε.Μ.Ε.
ΧΡΥΣΟ ΜΕΤΑΛΛΙΟ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ

ΑΛΓΕΒΡΑ

Μονώνυμα

- Οι ακέραιες αλγεβρικές παραστάσεις, στις οποίες μεταξύ των μεταβλητών σημειώνεται μόνο η πράξη του πολλαπλασιασμού, λέγονται **μονώνυμα**.
- Σ΄ ένα μονώνυμο ο αριθμητικός παράγοντας λέγεται **συντελεστής** του μονωνύμου, ενώ το γινόμενο όλων των μεταβλητών του με τους αντίστοιχους εκθέτες τους λέγεται **κύριο μέρος** του μονωνύμου.
- Ο εκθέτης μιας μεταβλητής λέγεται **βαθμός** του μονωνύμου ως προς τη μεταβλητή αυτή, ενώ ο **βαθμός** του μονωνύμου ως προς όλες τις μεταβλητές του λέγεται το άθροισμα των εκθετών των μεταβλητών του.

Πράξεις με μονώνυμα

- Το **άθροισμα ομοίων μονωνύμων** είναι μονώνυμο όμοιο με αυτά και έχει συντελεστή το άθροισμα των συντελεστών τους.
- Το **γινόμενο μονωνύμων** είναι μονώνυμο με: **συντελεστή** το γινόμενο των συντελεστών τους και **κύριο μέρος** το γινόμενο όλων των μεταβλητών τους με εκθέτη κάθε μεταβλητής το άθροισμα των εκθετών της.
- Η **Διαίρεση μονωνύμων** όπως και η διαίρεση αριθμών γίνεται, αν πολλαπλασιάσουμε το διαιρετέο με τον αντίστροφο του διαιρέτη

Πολυώνυμα

- Αν δύο τουλάχιστον μονώνυμα δεν είναι όμοια, τότε το άθροισμά τους δεν είναι μονώνυμο αλλά μια αλγεβρική παράσταση, που λέγεται **πολυώνυμο**.

- **Βαθμός** ενός πολυωνύμου ως προς μία ή περισσότερες μεταβλητές του, είναι ο μεγαλύτερος από τους βαθμούς των όρων του.

Συμφωνούμε, ακόμα, ότι κάθε αριθμός μπορεί να θεωρηθεί και ως πολυώνυμο, οπότε λέγεται **σταθερό** πολυώνυμο. Ειδικότερα, ο αριθμός μηδέν λέγεται **μηδενικό** πολυώνυμο και δεν έχει βαθμό, ενώ κάθε άλλο σταθερό πολυώνυμο είναι μηδενικού βαθμού.

- Δύο πολυώνυμα είναι **ίσα**, όταν έχουν όρους ίσα μονώνυμα.

Αν σε ένα πολυώνυμο υπάρχουν όμοια μονώνυμα, ή όπως λέμε όμοιοι όροι, τότε μπορούμε να τους αντικαταστήσουμε με το άθροισμά τους. Η εργασία αυτή λέγεται **αναγωγή ομοίων όρων**.

Πρόσθεση - Αφαίρεση πολυωνύμων

Μπορούμε να προσθέτουμε ή να αφαιρούμε πολυώνυμα χρησιμοποιώντας τις γνωστές ιδιότητες των πραγματικών αριθμών.

Πολλαπλασιασμός μονωνύμου με πολυώνυμο

- Για να πολλαπλασιάσουμε μονώνυμο με πολυώνυμο, πολλαπλασιάζουμε το μονώνυμο με κάθε όρο του πολυωνύμου και προσθέτουμε τα γινόμενα που προκύπτουν.

Πολλαπλασιασμός πολυωνύμου με πολυώνυμο

- Για να πολλαπλασιάσουμε πολυώνυμο με πολυώνυμο, πολλαπλασιάζουμε κάθε όρο του ενός πολυωνύμου με κάθε όρο του άλλου πολυωνύμου και προσθέτουμε τα γινόμενα που προκύπτουν.

Αξιοσημείωτες ταυτότητες

- Ταυτότητα λέγεται κάθε ισότητα που περιέχει μεταβλητές και αληθεύει για όλες τις τιμές των μεταβλητών της.

Αξιοσημείωτες ταυτότητες είναι:

Τετράγωνο αθροίσματος	$(α + β)^2 = α^2 + 2αβ + β^2$
Τετράγωνο διαφοράς	$(α - β)^2 = α^2 - 2αβ + β^2$

Κύβος αθροίσματος	$(\alpha+\beta)^3 = = \alpha^3 + 3\alpha^2\beta + 3\alpha\beta^2 + \beta^3$
Κύβος διαφοράς	$(\alpha-\beta)^3 = \alpha^3 - 3\alpha^2\beta + 3\alpha\beta^2 - \beta^3$
Γινόμενο αθροίσματος επι διαφορά	$(\alpha+\beta)(\alpha-\beta) = \alpha^2 - \beta^2$

Παραγοντοποίηση είναι ο μετασχηματισμός μιας παράστασης από άθροισμα σε γινόμενο. Η παραγοντοποίηση γίνεται σε παράσταση που υπάρχει:

Κοινός παράγοντας σ' όλους τους όρους	$\alpha x + \beta x = x(\alpha+\beta)$
Κοινός παράγοντας σε ομάδες όρων της παράστασης	$\alpha x + \alpha y + \beta x + \beta y =$ $= \alpha(x+y) + \beta(x+y) =$ $= (\alpha+\beta)(x+y)$
Διαφορά τετραγώνων	$\alpha^2 - \beta^2 = (\alpha+\beta)(\alpha-\beta)$
Ανάπτυγμα τετραγώνου	$\alpha^2 + 2\alpha\beta + \beta^2 = (\alpha+\beta)^2$ $\alpha^2 - 2\alpha\beta + \beta^2 = (\alpha-\beta)^2$
Τριώνυμο της μορφής $x^2 + (\alpha+\beta)x + \alpha\beta$	$x^2 + (\alpha+\beta)x + \alpha\beta =$ $= (x+\alpha)(x+\beta)$

Ε.Κ.Π. και Μ.Κ.Δ. ακεραίων αλγεβρικών παραστάσεων

- Ελάχιστο Κοινό Πολλαπλάσιο **(Ε.Κ.Π.)** δύο ή περισσοτέρων αλγεβρικών παραστάσεων που έχουν αναλυθεί σε γινόμενο πρώτων παραγόντων ονομάζεται, το γινόμενο των κοινών και μη κοινών παραγόντων τους με εκθέτη καθενός το μεγαλύτερο από τους εκθέτες του.
- Μέγιστος Κοινός Διαιρέτης **(Μ.Κ.Δ.)** δύο ή περισσοτέρων αλγεβρικών παραστάσεων που έχουν αναλυθεί σε γινόμενο πρώτων παραγόντων ονομάζεται, το γινόμενο των κοινών παραγόντων τους με εκθέτη καθενός το μικρότερο από τους εκθέτες του.

Ρητές αλγεβρικές παραστάσεις

- Μια αλγεβρική παράσταση που είναι κλάσμα και οι όροι του είναι πολυώνυμα, λέγεται **ρητή αλγεβρική παράσταση** ή απλώς **ρητή παράσταση**. Οι μεταβλητές μιας ρητής παράστασης δεν μπορούν να πάρουν τιμές που μηδενίζουν τον παρονομαστή της, αφού δεν ορίζεται κλάσμα με παρονομαστή μηδέν.

Πολλαπλασιασμός - Διαίρεση ρητών παραστάσεων

- **Πολλαπλασιασμός**

Για να πολλαπλασιάσουμε έναν ακέραιο αριθμό με ένα κλάσμα ή για να πολλαπλασιάσουμε δύο κλάσματα, χρησιμοποιούμε τους εξής κανόνες.

$$\alpha \cdot \frac{\beta}{\gamma} = \frac{\alpha\beta}{\gamma} \quad \text{και} \quad \frac{\alpha}{\beta} \cdot \frac{\gamma}{\delta} = \frac{\alpha\gamma}{\beta\delta}$$

Με τον ίδιο τρόπο πολλαπλασιάζουμε και μια ακέραια με μια ρητή παράσταση ή δύο ρητές παραστάσεις.

- **Διαίρεση**

Για να διαιρέσουμε δύο κλάσματα χρησιμοποιούμε τον παρακάτω κανόνα

$$\frac{\alpha}{\beta} : \frac{\gamma}{\delta} = \frac{\alpha}{\beta} \cdot \frac{\delta}{\gamma} = \frac{\alpha\delta}{\beta\gamma}$$

Με τον ίδιο τρόπο διαιρούμε και δύο ρητές παραστάσεις.

Εξίσωση 1ου βαθμού με έναν άγνωστο

η γενική μορφή μιας εξίσωσης 1ου βαθμού με άγνωστο x είναι αχ+β=0

- Αν **α ≠ 0**, τότε; η εξίσωση αx + β = 0 έχει **μοναδική λύση** την $x = -\frac{\beta}{\alpha}$
- Αν **α = 0**, τότε η εξίσωση αx + β = 0 γράφεται 0x = -β και αν **β≠0**, δεν έχει λύση (**αδύνατη**), ενώ αν **β = 0**, κάθε αριθμός είναι λύση της (**ταυτότητα** ή **αόριστη**)

Εξίσωση 2ου βαθμού με έναν άγνωστο

Η γενική μορφή μιας εξίσωσης 2ου βαθμού με άγνωστο x είναι

$$\alpha x^2 + \beta x + \gamma = 0 \text{ με } \alpha \neq 0$$

Η ύπαρξη των λύσεων και το πλήθος εξαρτάται απο την παράσταση **Δ=β²-4αγ που ονομάζεται διακρίνουσα**

1. Αν Δ > 0, έχει **δύο άνισες λύσεις** τις

$$x = \frac{-\beta \pm \sqrt{\Delta}}{2\alpha}$$

2. Αν Δ = 0, έχει **μία διπλή λύση** την

$$x = -\frac{\beta}{2\alpha}$$

3. Αν Δ < 0, **δεν έχει λύση** (αδύνατη).

<u>ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ</u>

ΙΣΑ ΤΡΙΓΩΝΑ

Ίσα τρίγωνα λέγονται τα τρίγωνα που έχουν τις πλευρές τους ίσες μία προς μία και τις αντίστοιχες γωνίες τους ίσες.

- **Κριτήρια ισότητας τριγώνων.** Δύο τρίγωνα είναι ίσα όταν έχουν:

1. Δύο πλευρές ίσες μία προς μία και την περιεχόμενη γωνία τους ίση (Π - Γ - Π).

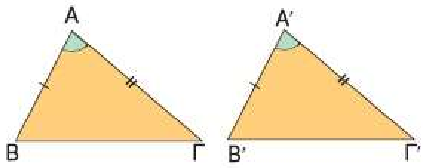

2. Μία πλευρά ίση και τις προσκείμενες στην πλευρά αυτή γωνίες ίσες μία προς μία (Γ-Π - Γ).

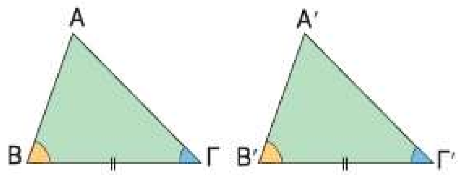

3. Τις πλευρές τους ίσες μία προς μία (Π - Π - Π).

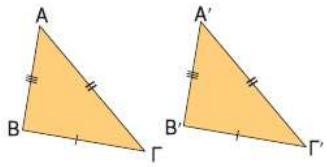

- **Κριτήρια ισότητας ορθογωνίων τριγώνων.**

Δύο ορθογώνια τρίγωνα είναι ίσα, όταν έχουν

- δύο αντίστοιχες πλευρές ίσες μία προς μία

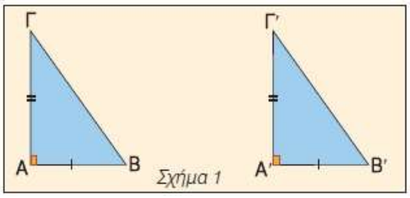

Σχήμα 1

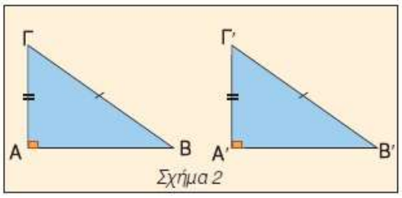

Σχήμα 2

ή

- μία αντίστοιχη πλευρά ίση και μία αντίστοιχη οξεία γωνία ίση.

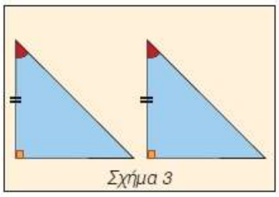
Σχήμα 3

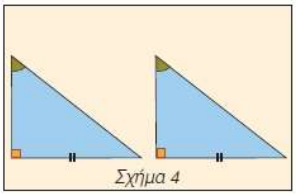
Σχήμα 4

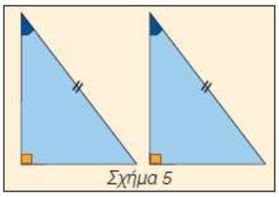
Σχήμα 5

ΛΟΓΟΣ ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Παράλληλες ευθείες, αν ορίζουν ίσα τμήματα σε μια ευθεία που τις τέμνει, τότε θα ορίζουν ίσα τμήματα και σε οποιαδήποτε άλλη ευθεία που τις τέμνει.

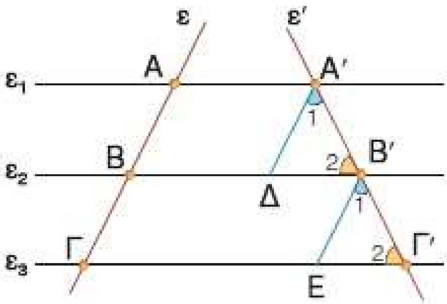

- **Λόγος** ενός ευθύγραμμου τμήματος ΓΔ προς το ευθύγραμμο τμήμα ΑΒ είναι ο αριθμός λ για τον οποίο ισχύει ΓΔ = λ·ΑΒ.
- Τα ευθύγραμμα τμήματα α, γ είναι **ανάλογα** προς τα ευθύγραμμα τμήματα β, δ, όταν ισχύει $\frac{\alpha}{\beta}=\frac{\gamma}{\delta}$

- **Θεώρημα Θαλή.**

αν $\varepsilon_1 // \varepsilon_2 // \varepsilon_3$ τότε $\frac{AB}{A'B'} = \frac{B\Gamma}{B'\Gamma'} = \frac{A\Gamma}{A'\Gamma'}$

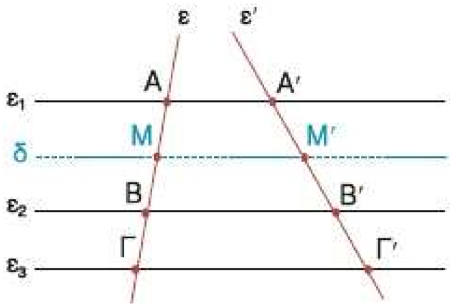

ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ

Όμοια πολύγωνα λέγονται τα πολύγωνα που το ένα είναι μεγέθυνση ή σμίκρυνση του άλλου.

Δύο πολύγωνα είναι όμοια, όταν έχουν τις πλευρές τους ανάλογες και τις αντίστοιχες γωνίες τους ίσες και αντιστρόφως.

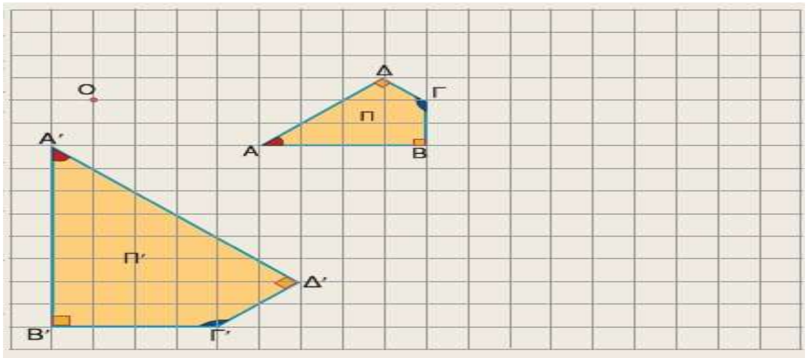

Δύο τρίγωνα που έχουν δύο γωνίες τους ίσες μία προς μία **είναι όμοια** και θα έχουν τις ομόλογες πλευρές τους ανάλογες.

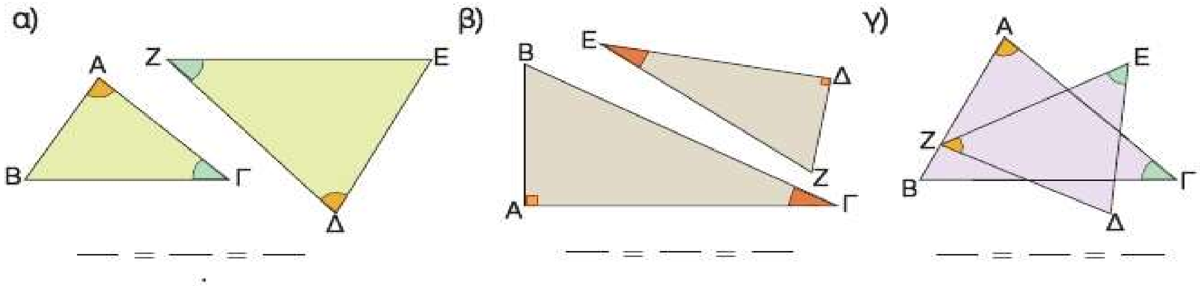

Αν δύο πολύγωνα είναι όμοια, τότε:

- Ο **λόγος των περιμέτρων** τους είναι ίσος με το λόγο ομοιότητάς τους.
- Ο **λόγος των εμβαδών** τους είναι ίσος με το τετράγωνο του λόγου ομοιότητάς τους.

Δύο κανονικά πολύγωνα που έχουν το ίδιο πλήθος πλευρών είναι όμοια.